

Desinformasjon, tillit og alternative fakta

Det handler om økt tilgang på informasjon og fakta, at alle kan publisere, og at fakta-sjekk er blitt alles ansvar. Hvordan påvirker dette både mediernes og forskeres troverdighet, og dermed folks tillit til disse?

Kjersti Løken Stavrum er tidligere Aftenposten-journalist og generalsekretær i Norsk Presseforbund og nå administrerende direktør i Stiftelsen Tinius. 2. november holdt hun hovedforedraget ved åpningen av NTFs landsmøte.

Det innledet hun med å sitere Charles Dickens: «Det var den beste av alle tider, men også den verste, det var visdommens tidsalder, men også dårskapens, det var både troens og vantroens, det var håpets vår og fortvilelsens vinter, folk hadde alt og intet liggende foran seg, de var på vei mot himmelen, men gikk også i stikk motsatt retning.» Sitatet er hentet fra «A tale of two cities» fra 1859. Sitatet er for øvrig riktig.

Temaet for foredraget, og tittelen, «Desinformasjon, tillit og alternative fakta» sier noe om hvor vi befinner oss. Tillit er en helt avgjørende faktor for den som vil være troverdig og bidra med informasjon, og folk flest har ikke den tilliten de en gang hadde, hverken til medier eller til fagfolk. Vi stoler mer på venner og naboer enn på autoriteter.

For all del, det kan være fornuftig å lytte til venner og kjente, men kanskje ikke alltid, og kanskje ikke hvis det er en troverdig kilde til nyheter eller for eksempel helseinformasjon en trenger.

Stavrum fortsatte med å vise et nytt sitat: «A lie gets halfway around the world before the truth has a chance to get its trousers on.» Signert Winston Churchill, og fulgte opp med å definere falske nyheter, basert på Wikipedia: «Fake news is a type of yellow journalism or propaganda that consist of

Kjersti Løken Stavrum holdt hovedforedraget ved åpningen av landsmøtet.

Foto: Andres Vargas.

deliberate misinformation or hoaxes spread via traditional print and broadcast news media or online social media. Fake news is written and published with the intent to mislead in order to damage an agency, entity, or person, and/or gain financially or politically, often with sensationalist, exaggerated, or patently false headlines that grab attention».

Stavrum understreket at propaganda og vås ikke er det samme som falske nyheter. Propaganda og vås er fortsatt propaganda og vås.

Stavrum viste videre til en artikkel på faktisk.no, som tilbakeviser en nylig publisert Aftenposten-sak om at nord-

menn har økende tro på konspirasjonsteorier:

«Økt mistillit til forskere og voksende tro på konspirasjonsteorier blant nordmenn, viser nye tall» (Aftenposten-tittel)

Konklusjonen til faktsik.no, lyder slik: «Basert på tall fra én undersøkelse gjennomført i 2017, fastslår Aftenposten at nordmenn har økt mistillit til forskere og voksende tro på konspirasjonsteorier. Det finnes det ikke dekning for å påstå. Aftenpostens sak tar kun for seg tall fra årets undersøkelse – disse sammenliknes ikke med andre tall. Liknende holdningsundersøkelser ble gjennomført i både 2015 og i 2016, men her går få av spørsmålene igjen.

Det er også stor forskjell mellom utvalgene i undersøkelsene. Hvorvidt de spurte tror på den offisielle 11. september-forklaringen og «chemtrails», er temaer som aldri er blitt tatt opp i de foregående undersøkelsene. Aftenpostens påstand er derfor helt feil.»

Garri Kasparov har påstått dette om falske nyheter: "The fake news industry isn't about selling you a hard product. It's not about communism, or fascism. It's selling you doubt."

– Hva vil fremtiden bringe?, spurte Stavrum, og viste til futurist og forfatter Amy Webb, som sier:

– Det vil bli mye lettere å manipulere og fabrikke innhold.

– Hvis man i tillegg kombinerer dette med mulighetene for å manipulere bilder og video, blir problemet enda større.

– Allerede i dag kan vi lage tredimensjonale bilder og video av stillbilder.

– Når dette kombineres med maskinskapte stemmer, blir jukset svært avansert.

Vår tids dilemma er at det er lettere tilgang på informasjon og fakta enn noen gang. Og det er mer ytringsfrihet enn noen gang. Alle kan publisere.

Samtidig, og delvis følgelig, er det vanskeligere å stole på informasjonen som publiseres i ulike kanaler. Alle har ansvar for å sjekke fakta – en oppgave som tidligere var delegert til redaktørstyrte medier. Mange sjekker ikke, og usanne budskap og feilinformasjon deles og spres. Oppgaven med å rette opp er tung og vanskelig.

– Det er svært viktig at fagfolk som vet hva de kan og snakker om deltar og står i de faglige debattene, og at de er til stede i de kanalene der debattene foregår, sa Stavrum, og fremhevet Tale Maria Krohn Engvik, kjent som Helse-

sista, og som fikk Kommunikasjonsforeningens Åpenhetspris i 2017, for sitt arbeid med å fremme åpenhet og innsyn i livet til unge mennesker.

– Hvem er odontologiens helsesista, spurte Stavrum? Hun oppfordret NTF til å opprette en kommunikasjonspris som kan belønne fagfolk som er gode til å formidle, og som forsvare odontologifaget i samfunnsdebatten.

Husker du forresten Churchill-sitatet fra begynnelsen av denne saken? Det var bare tull, eller i hvert fall ikke riktig, fortalte Stavrum.

Sitatet er slik: "A lie can travel half way around the world while the truth is putting on its shoes." Og det var ikke Winston Churchill som sa det. Det var Mark Twain.

Ellen Beate Dyvi